

تعزیه خوانی زنان در دربار قاجار+عکس

۴ آبان ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۳۶

با وجود کم‌اطلاعی برخی از پژوهشگران تهران قدیم و کمبود منابع درباره‌ی حضور زنان در مجالس «تعزیه» در دوره‌ی قاجار، اما به نظر می‌رسد زنان آن دوران در چنین مجالسی نقشی چشمگیر داشته‌اند؛ به طوری که یک عکس باقیمانده از آن دوران، سندی بر این ادعاست...

بالای عکس فقط یک کلمه نوشته شده، آن هم به خط و قلم ناصرالدین شاه؛ «تعزیه‌چرخان». حتی پس از درگذشت صاحب عکس، باز هم ناصرالدین شاه کلمه‌ی «مرحومه» را در کناره‌ی عکس حک کرده است.

نکته‌ی حایز اهمیت در این عکس کلمه «تعزیه‌چرخان» است، آن هم برای صاحب عکس، یعنی «شاهزاده خانم».

و این یعنی بانویی که در دوره‌ی قاجار تعزیه خوانی می‌کرده است. آن هم در اندرونی دربار ناصرالدین شاه. چون آن چه از توضیحات به دست آمده از این عکس مشهود است، گویا این بانو، یکی از دختران ناصرالدین شاه قاجار بوده که به صورت مناسبی به تعزیه خوانی می‌پرداخته است.

اما این که تعزیه‌چرخانی در دوره‌ی قاجار چه جایگاهی داشته، پرسشی است که علامت سوال‌هایی را نیز با خود همراه دارد، چون برخی تهران‌شناسان و پژوهشگران معتقدند هیچ منبع یا سندی از این کار برای زنان در گذشته باقی نمانده، به همین دلیل هم وقوع آن را با احتمالاتی همراه می‌دانند.

تغزیه بانوان

مرحومه

نصرالله حدادی - تهران شناس - احتمال می دهد تنها کسی که در دوره ی قاجار مجلس تغزیه برای بانوان آن دوران برگزار می کرده «قمرالسلطنه» - همسر میرزا حسین خان سپهسالار - بوده است. از آنجایی که او مجالس روضه خوانی برگزار می کرده، احتمالاً برای بانوان در اندرونی نیز مجالس تغزیه برپا می کرده است.

او می‌گوید: با توجه به چند عکس باقی مانده از دوره‌ی قاجار و توضیحاتی که درباره‌ی آن‌ها وجود دارد، بعید نیست در اندرونی شاهی این نوع از مجالس را برگزار می‌کردند، یا زنان دربار در حرمسرای شاهی می‌توانستند چنین کارهایی انجام دهند

وی تاکید می‌کند: بعید می‌دانم زنان در دوره قاجار و در ملاءعام امکان برگزاری چنین مراسم‌هایی را داشته‌اند و حتی در اندرونی‌ها نیز این احتمال بسیار کم است. چون هر نوع اقدامی در این زمینه نیاز به لباس، ساز، صحنه و حتی صداها‌ی مردانه در صحنه‌های دربار یزید و جنگ است.

حدادی ادامه می‌دهد: احتمال می‌دهم که زنان آن دوره در صورت انجام این کار نیز به تقلید از تعزیه‌خوان‌های مرد در اندرونی اقدام به برگزاری چنین مراسم‌هایی می‌کرده‌اند. در واقع این کار از سوی آن‌ها فقط می‌تواند یک اقدام ظاهری و تقلیدی باشد. شبان میرشکرایی، پژوهشگر حوزه‌ی میراث فرهنگی اما نظری قاطع در این زمینه دارد.

او به وجود چنین نقشی بین زنان قاجاری تاکید می‌کند و به خبرنگار ایسنا توضیح می‌دهد: «تعزیه» مانند دیگر مراسم دوران قدیم از گذشته تا امروز برگزار می‌شود و البته از گذشته‌های دور حضور تعزیه‌خوانان زن در نقاطی از کشور مانند گیلان وجود داشته است.

وی تاکید می‌کند: به احتمال زیاد تعزیه‌چرخانی بانوان در دوره‌ی قاجار چه در دربار شاهی و چه در اندرونی خانه‌های مردم رنگ و بوی قوی‌تری نسبت به دوره‌های بعدی داشته است، حتی در حال حاضر نیز این اتفاق به صورت صد درصد بین بانوان انجام نمی‌شود و در زمان برگزاری تعزیه در صورت نیاز به بانوان در شبیه‌خوانی‌ها، از مردان با روبنده استفاده می‌شود. حتی در معدود مواردی دیده شده که از دخترچه‌ها به عنوان شهادت‌خوان در تعزیه‌ها استفاده می‌شود.

به گزارش ایسنا، اما دست‌کم در میان اسناد باقی مانده در آلبوم‌خانه کاخ گلستان که دومین مرکز غنی عکس و تصویر در دنیا محسوب می‌شود، فقط همین عکس به عنوان تعزیه‌چرخان زن شناسایی شده است و هیچ عکسی از چنین نقشی در دوره‌ی پهلوی وجود ندارد، که البته می‌توان آن را مهجور شدن تعزیه‌چرخانی بانوان در دوران گذشته دانست و یکی از علت‌های این احتمال بین بانوان را در طول چند دهه گذشته، می‌توان علاقه‌مند نبودن دولت‌های گذشته به خصوص پهلوی در این زمینه مطرح کرد.

* عکس: «مخزن آلبوم‌خانه کاخ گلستان»

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/31947/عكس-قاجار-دربار-زنانه-خواني-تعزیه/>